

DE KAT UIT HAELEN.

(Een voorlopige mededeling.)

door P. J. H. VAN BREE
(Zoölogisch museum, Amsterdam)

Summary.

On October 25th, 1957 a young male Cat was shot at Haelen, a community on the West bank of the river Meuse, province Limburg, the Netherlands. This animal had a total length of 82 centimeters, a tail length of 27 centimeters, a bodyheight of about 30 centimeters and a weight of approximately 2 kilograms. In the article a general description of the mounted specimen is given.

In view of the outward appearance (general build, shape of the tail, markings and colour) the author concludes that this animal probably belongs to the species *Felis silvestris*, the Wild Cat. If so, this is the first record of the species in the Netherlands.

In this paper special emphasis is laid on the difficulties in identifying Cats, such as the present specimen, owing to the complex ancestry of House Cats and to the existence of crossbreeds between feral House Cats and Wild Cats.

Op 25 oktober 1957 schoot de heer S. H o u b e n uit Maasbracht op het buitengoed St. Elisabeth in de Gemeente Haelen (Midden-Limburg), aan de Westzijde van de Maas, een kat. Deze kat viel op wat betreft bouw, tekening en kleur en gezien het ongewone uiterlijk liet de heer H o u b e n het dier opzetten. Na het prepareren door de heer A. J. V e r b e e k uit St. Odiliënberg kwam de opgezette kat in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht ter bestudering.

Het dier, een jonge kater, woog ongeveer 2 kilogram. De volgende afmetingen zijn van het dier uit Haelen bekend: lengte kop plus lichaam 55 cm, staartlengte 27 cm en schofthoogte ong. 30 cm. Wat betreft de bouw, tekening en kleur kunnen we van het opgezette dier het volgende aantekenen. De kater staat laag op de poten, is betrekkelijk plomp gebouwd met een platte, brede kop en met een staart, die overal bedekt is met even lange haren en die plotseling eindigt.

De grondkleur van de pels is grijs-crème kleurig, de buik iets lichter en ook iets geler. Op de kin, de keel en op de borst bevinden zich witte vlekken. Over de bovenzijde van de rug en de staart loopt een donkergrijze tot zwart gekleurde streep. Op de flanken zijn minder donker gekleurde dwarsstrepen. Het dier heeft om de voorpoten zwarte ringen. Deze ringen vinden we

ook op de achterpoten op het gedeelte tussen heup en kniegewricht (zie afbeelding 1.). Vanuit de onderzijde van het oog lopen twee donkere banden over de wangen. Even boven de neus beginnen vier donkere lijnen, die verder over de kop tot in de hals lopen. De oren van de kater zijn betrekkelijk groot (zie afbeelding 2.).

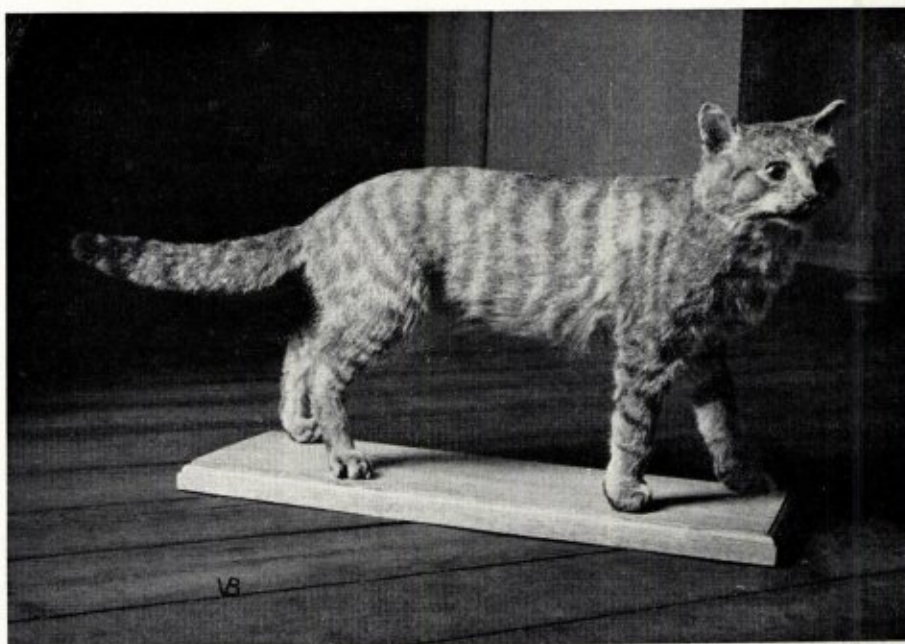
Is het dier uit Haelen nu een verwilderde Huiskat of een echte Wilde Kat? Om deze vraag te beantwoorden moeten we ingaan op de wordingsgeschiedenis der Huiskatten en de relatie tussen de Huiskat en de Wilde Kat.

Men neemt momenteel algemeen aan dat onze Huiskat op de volgende wijze ontstaan is. Uit een populatie Lybische Katten, *Felis lybica* Forster, waarschijnlijk in de Soedan, zijn er een paar geweest, die de omgeving van mensen opzochten. Deze dieren lieten zich temmen; zij konden dus gedomesticeerd worden. Herdersvolken hebben dit huisdier meegenomen naar Egypte. Zo goed als zeker gebeurde dit tijdens het eerste interregnum, tussen het Oude en het Nieuwe Rijk (ong. 2100 jaar voor Christus). In Egypte begon een bloeitijd voor de gedomesticeerde kat. Het valt buiten het kader van dit artikel om in te gaan op de rol, die het dier gespeeld heeft in het godsdienstige en maatschappelijke leven van de Oude Egyptenaren.

We weten dat in de eerste eeuw voor Christus, misschien al iets eerder, de Huiskat naar Griekenland en Italië gebracht is. En vanuit deze laatste landen begon de verbreiding over Europa. Uit vondsten in Engeland en in ons land, is het bekend dat er in de eerste eeuw na Christus, Huiskatten in West-Europa waren.

De Huiskat afkomstig uit Afrika, vond in Europa een nauw verwante wilde soort. Met deze soort, de Wilde Kat, *Felis silvestris* Schreber, vonden reciproke, fertiele kruisingen plaats. Verder vonden er in de loop der tijd, door de binding mens-huisdier en het gedeeltelijk wegvallen van de natuurlijke selectie, allerlei veranderingen plaats in het uiterlijk, bouw en karakter van de oorspronkelijke Huiskat. Door de gewijzigde sexuele teeltkeus bleven ook bepaalde mutaties, bijvoorbeeld in de tekening van de pels, gehandhaafd. Sterker nog, vaak werden speciaal de mutanten verder gekweekt.

Uit deze zeer heterogene populatie van Huiskatten heeft Linnaeus een bepaald dier, een mutant qua tekening, de zogenaamde gemarmerde

Afb. 1. Een overzichtsfoto van de Kat uit de gemeente Haelen.

Afb. 2. Een close-up van de kop.

Foto: P. J. H. van Bree.

kat, genomen en deze heeft als voorbeeld geënd bij de beschrijving van de soort *Felis catus* L., de Huiskat. Welke nomenclatorische consequenties er uit deze soortsbeschrijving door Linnaeus voortvloeien, wil ik hier niet bespreken.

Wanneer we echter het bovenstaande samenvatten dan kunnen we de Huiskat zien als een gedomesticeerde, sterk vervormde mengpopulatie van de Lybische Kat uit Afrika en de Wilde Kat uit Europa.

Het is dus theoretisch mogelijk dat toevalligerwijze het type van een der oorspronkelijke stamsoorten uitmendt. We moeten echter beseffen dat dit een zeldzaam verschijnsel zal zijn daar er bij de wel zeer vele Huiskatten in Nederland nog nooit (tot nu toe) één dier gevonden is dat alle kenmerken vertoont van de Wilde Kat.

Anderzijds is het bekend, dat de diverse populaties Wilde Katten in Duitsland, zich aan het uitbreiden zijn. (Zie afbeelding 3.) Dit komt omdat *Felis silvestris* na 1945 aldaar tot de beschermde soorten behoort. In de laatste 10 jaar treft men in Duitsland deze kattensoort aan op plaatsen, waar de soort al sedert lang uitgeroeid was. Speciaal tegen het vallen van de winter trachten jonge dieren een eigen biotoop te vinden, zonder concurrentie van anderen (o.a. van de ouderdieren). Het is dus mogelijk dat de kat

uit Haelen behoort tot de groep der jonge dieren op zoek naar een eigen woongebied. Wel is het dan vreemd dat de kater de drukke verkeersbrug over de Maas gepasseerd moet hebben, daar het dier aan de Westzijde van de Maas geschoten is.

Ook moeten we rekening houden met het feit dat bovengenoemde jonge dieren, eenmaal aangekomen in een nieuw biotoop, daar niet altijd een seksuele partner zullen vinden. Het zal dus zeker voorkomen dat een Wilde Kat paart met een Huiskat. En ook de jongen uit dit ouderpaar zullen, volwassen geworden, verdreven worden uit hun geboortegebied. Het is aan te nemen in dit laatste geval, waar er maar één concurrent is, de strijd om een territorium minder hevig zal zijn.

Vele onderzoekers hebben getracht om één kenmerk te vinden waarin de Wilde Kat zich zou onderscheiden van de Huiskat. Dit is hun niet gelukt. Momenteel zoekt men het in een aantal kenmerken, die tesamen duiden op een 'raszuivere' Huiskat of op een 'raszuivere' Wilde Kat. Een dergelijke lijst van kenmerken en m.i. een van de beste is die van Haltenorth (1957). Hieronder volgt, vrij vertaald, de tabel van Haltenorth, wat betreft het uiterlijk der dieren. In deze tabel heb ik met plustekens aangegeven, welke kenmerken de kat uit Haelen vertoont.

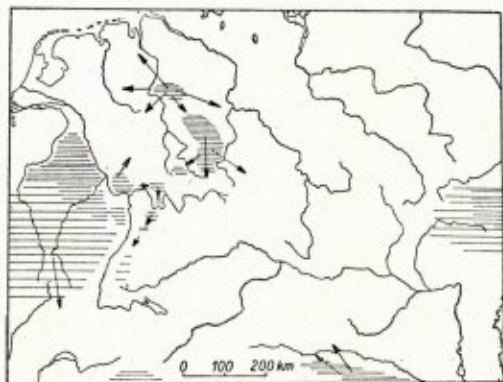
	WILDE KAT	HUISKAT
Lichaamsbouw.	Gedrongen met korte poten in verhouding tot het lichaam (+).	Slanker, met langere poten in verhouding tot het lichaam.
Vorm der kop.	Zware kop met brede snuit (+).	Minder massieve kop met slankere snuit.
Voorhoofdvorm.	Steil voorhoofd met lichte knik tussen voorhoofd en neus.	Vlakker liggend voorhoofd, bijna zonder knik tussen voorhoofd en neus. (Bij Angorakatten echter met een zeer uitgesproken knik (+)).
Oorgrootte.	Met kleine oren.	Met grote oren (+).
Staart.	Lengte hoogstens 50% van de lichaamslengte (+). Met zeer lange haren ($\pm$). Stomp eindigend (+).	Lengte meer dan 50% van de lichaamslengte. Met korte haren. Spits eindigend.

Wat betreft bovenstaande tabel zouden we mogen concluderen dat onze kat uit Haelen een Wilde Kat is, zij het dat de oren aan de grote kant zijn en dat het verloop tussen voorhoofd en neus betekkelijk recht is.

Op de anatomische verschilpunten tussen de Huiskat en de Wilde Kat kunnen we, jammer

genoeg, niet ingaan. Dit omdat het dier opgezet is. De schedel zit in het opgezette dier en de rest van het skelet is niet meer aanwezig. Bovendien hebben we te maken met een jong dier, waarbij allerlei afmetingen en vormen nog niet definitief zijn.

Er zijn echter twee anatomische kenmerken,

Afb. 3. Het verspreidingsgebied van de Wilde Kat, *Felis silvestris*, in Centraal Europa. Zwaar geharceerd het gebied waar het dier hoofdzakelijk voorkomt; minder sterk gestreept het gebied waar verspreide exemplaren voorkomen. De pijlen geven aan in welke richtingen de soort zich aan het uitbreiden is. Naar Haltenorth (1957).

welke gecontroleerd zijn. Ten eerste bleek het aan de heer Verbeek, die de Kat opgezet heeft, dat de staart van nature zo kort was en dat er geen sprake was van beschadiging of vergroeiing. Verder hebben de heren Dr E. M. Kruytzer en H. Sanches röntgenfoto's gemaakt van de schedel in het opgezette dier. Het resultaat van de foto's was wat minder positief maar wijst ook wel op de Wilde Kat.*)

Trekken we uit het bovenstaande onze conclusie, dan blijkt dat we zo goed als zeker te doen hebben met een exemplaar, al of niet raszuiver, van de Wilde Kat, *Felis silvestris* Schreber. Dit zou dan het eerste exemplaar zijn van deze soort, aangetroffen in Nederland. Gezien echter de moeilijkheden bij het determineren, kunnen we niet absoluut zeker zijn van deze nieuwe soort voor ons land, totdat er meer exemplaren in ons land of vlak daarbij aangetroffen worden.

Het is te hopen dat het hier besproken dier, te zijner tijd aan het Natuurhistorisch Museum te Maastricht geschonken zal worden. Dat de eigenaar de wetenschappelijke waarde van het

*) Wij mogen niet nalaten een woord van hartelijke dank te richten tot Prof. Dr. G. J. van der Plaats voor het beschikbaar stellen van de apparatuur van de röntgenafdeling van het ziekenhuis St. Annadal te Maastricht en tot zijn assistent, dokter Sanches, die het röntgen-onderzoek geleid heeft.

dier inziets, blijkt wel uit de zeer bereidwillige wijze, waarop hij het opgezette dier voor lange tijd aan het Museum in Maastricht ter bestudering uitgeleend heeft.

Voor hen, die zich interesseren voor de Wilde Kat, de Huiskat en de verhouding tussen deze beide, alsmede voor de systematiek der kleine kattensoorten, geef ik hieronder een korte literatuurlijst.

LITERATUUR.

- Bree, P. J. H. van (1955): Domesticatie verschijnselen bij katten. *Felikat*, Jg. 3, no. 5.
 Didier, R. & P. Rode (1936): *Felis sylvestris*. Mammifères; étude systématique par espèces. Paris.
 Haltenorth, Th. (1953): Die Wildkatzen der Alten Welt. Leipzig.
 Haltenorth, Th. (1957): Die Wildkatze. Neue Brehm-Bücherei No. 189. Wittenberg-Lutherstadt.
 Miller, G. S. (1912): Catalogue of the Mammals of Western Europe. London.
 Pocock, R. I. (1951): Catalogue of the genus *Felis*. London.

VISSEN VAN ZUID-LIMBURG II.

DE RIVIERPRIK — LAMPETRA FLUVIATILIS NEGENUIGER-NEGENOOG

Waarnemingen in de vrije natuur en in het
grottenaquarium AQUA-FAUNA

door P. L. MARQUET

Op 29 en 30 maart 1958 vernam ik van enige sportvissers dat er achter de stuw van Borg-haren aan de kant van het Bossherveld honderden palingachtige vissen tegen de stroom probeerden op te zwemmen. Uit de beschrijving kon ik onmiddellijk opmaken hier te doen te hebben met rivierprikken. Direct de volgende dag bevond ik mij ter plaatse, voorzien van schepnet en bun.

Wat ik te zien kreeg was fantastisch: tientallen prikken zwommen tegen de stroom in, zich telkens over afstanden van 15 tot 20 meter verplaatsend om zich dan weer aan een steen vast te zuigen. Na een korte rust ging er een geweldige trilling door hun lichaam waarna zij de steen loslieten om als een pijl door het water te schieten, daarbij slangachtige bewegingen makend. Welk een enorme kracht moet er in dergelijke vissen schuilen, om zo snel tegen een waterstroom in te kunnen zwemmen, die zich met donderend geweld over de stuwrand naar